

Wagnerin ja Rossinin keskustelu

Teksti: Herbert Thompson

Warren Chappellin pilakuva Wagnerista ja Rossinista.

Vuonna 1860 **Wagner** oli valvomassa Pariisin Suuressa Oopperassa Tannhäuserin huono-onnista produktiota. Pariisissa asui siihen aikaan **Rossini**, joka oli jo kolmekymmentä vuotta aiemmin jättänyt taakseen oopperan säveltämiseen liittyvät huolet ja murheet (*Wilhelm Tell* oli saanut ensi-iltansa 1829). Vaikka Rossinin tähti oli jäänyt **Meyerbeerin** varjoon, häntä kunnioitettiin suuresti yhtenä taiteenlajinsa mestareista. Hänet tunnettiin myös nokkelana miehenä. Sen vuoksi hänestä kerrottiin monenlaisia sutkauksia. Samoin monia "tulevaisuuden musiikkiin" – joka ei ollut Wagnerin vaan hänen vastustajiansa keksimä ilmaus – liittyviä vitsejä pidettiin Rossinin keksiminä. Erään tarinan mukaan Rossini oli pitänyt illallisjuhlat, joiden ruokalistalla oli "Kampelaa saksalaiseen tapaan". Ruokalaji koostui pelkästä kastikkeesta ilman kalaa, vertauskuvana Wagnerin musiikista, jossa ei ole melodiaa. Vielä tunnetumman anekdootin mukaan Rossini yritti lukea *Tannhäuserin* partituuria ylösalaisin siitä syystä, että siitä ei oikeinpäin saanut mitään tolkkua. Nykyään tällaisille vitseille voi nauraa, mutta Wagner oli tuolloin vielä melko tuntematon säveltäjä, joka joutui ponnistelemaan kovasti saadakseen välinpitämättömän maailman ymmärtämään uudenlaisia ajatuksiaan. Siksi ei ollut ihme, että hän arasteli oman taiteenlajinsa arvostettua mestaria, jonka väitettiin vitsailleen tällä tavalla hänen kustannuksellaan. Niinpä hän oli haluton käymään tämän luona, vaikka oli jo vierailut esimerkiksi **Auberin**, **Halévy'n** ja **Ambroise Thomasin** luona.

Onneksi kuitenkin oli eräs henkilö, joka onnistui hälventämään Wagnerin ennakkoluulot ja vakuuttamaan hänet siitä, että nämä tarinat eivät pitäneet paikkaansa. Rossini olisi valmis vastaanottamaan Wagnerin kolleganaan, niin paljon kuin heidän ajattelutapansa ja luonteenlaatunsa erosivatkin toisistaan. Tämä välittäjä oli **Edmond Michotte**, Rossinin läheinen ystävä, joka kuului myös

samaan Wagnerin tuttavapiiriin kuin **Gasparini**, **Roche**, **Gustave Doré**, **Stephen Heller** ja **Champfleury**.

Michotte myös järjesti näiden kahden eri aikakaudelta edustavan säveltäjän tapaamisen. Rossini oli menneen italialaisen koulukunnan tyypillinen edustaja. Saksalainen koulukunta puolestaan oli juuri nousemassa täyteen kukoistukseensa Wagnerin sävellettyä *Tristanin*, vaikka sitä ei esitettykään vielä viiteen vuoteen. Michotte, joka järjesti tapaamisen Rossinin taloon Chaussée-d'Antinin ja Boulevard des Italiensin kulmaan, ymmärsi tapahtuman ainutlaatuisuuden ja teki siitä laajoja muistiinpanoja. Niiden pohjalta hän laati erittäin kiinnostavan kuvauksen tästä historiallisesta tapaamisesta. En paljasta kaikkia Michotten kertomuksen kohokohtia, mutta annan joitakin herkkullisia esimerkkejä sen sisällöstä.

Jo toivottaessaan Wagnerin terveltulleksi, Rossini vakuutti tälle, ettei hän suinkaan ollut lausunut niitä ilkeitä kommentteja kollegastaan, joita hänen väitettiin sanoneen.

"Jotta voisin inhota musiikkianne, minun pitäisi tuntea sitä ja tunteakseni sitä minun pitäisi kuulla sitä teatterissa", hän sanoi. "Pelkästään partituuria lukemalla ei ole mahdollista antaa oikeudenmukaista tuomiota musiikista, joka on tarkoitettu näyttämöllä esitettäväksi." Hän oli kuullut Wagnerilta ainoastaan *Tannhäuserin* marssin, jota piti hyvin tehokkaana ja kauniina. Kun ilmaa oli näin puhdistettu, keskustelu oli helppoa ja miellyttävää. Lyhyen vierailun aikana käsiteltiin useita kiinnostavia aiheita. Wagner kertoi pelkäävänsä – eikä syyttä – että salaliitot pilaisivat *Tannhäuserin* menestyksen. Rossini oli hyvin ymmärtäväinen ja kertoi kuinka hän oli joutunut kärsimään samalla tavalla, erityisesti mestariteoksensa Sevillan parturin esityksen yhteydessä. Vielä silloinkin, kun hänen maailmanlaajuinen maineensa oli jo vakiintunut, tällaista oli tapahtunut Pariisissa ja Wienissä. Silloin se oli **Weber**, joka pauhasi Rossinin oopperatyöläistä vastaan. Wagner myönsi Weberin suvaitsemattomuuden, mutta koska juuri Weber oli tukenut häntä enemmän kuin kukaan muu ja koska hän arveli tämän suvaitsemattomuuden taustalla olleen isänmaallisia syitä, hän oli valmis antamaan sen Weberille anteeksi. Sitä vastoin Weberin hyökkäyksiä **Beethovenia** kohtaan ei voitu selittää isänmaallisilla syillä ja siksi Wagner ei voinut hyväksyä niitä. Beethovenin neljättä sinfoniaa pilkkaava artikkeli on hätkähdyttävä esimerkki siitä, kuinka säveltäjä ei välttämättä osaa arvostaa toista säveltäjää, jonka ihanteet poikkeavat hänen omistaan.

Weberin mainitseminen sai Rossinin muistelemaan, kuinka tämä oli vierailut

Francesco Hayezin maalaus iäkkäästä Rossinista.

hänen luonaan vuonna 1826 matkustaessaan Pariisiin kautta Lontooseen Oberonin esitykseen. Olosuhteet olivat tuolloin aivan päinvastaiset kuin Wagnerin vierailulla. Kun Wagner epäröi, koska uskoi Rossinin pilkanneen häntä, Weber taas epäröi kritisoituaan itse rankasti Rossinia. Rossinin hyväntahtoisuus sai kuitenkin Weberin rentoutumaan, vaikka tämän oli jo tällöin hyvin sairas. Sairaudesta, johon Weber pian kuoli, oli muuttanut hänen ihonsa kalmankalpeaksi. Hän oli sairaalloisen laiha ja kärsi pahasta yskästä.

Keskustelu kääntyi toiseen Wagnerin idoliin, Beethoveniin, jonka luona Rossini oli vierailut vuonna 1822 ja josta hänellä oli eläviä muistikuvia. Vahvimmin Rossiniin oli vaikuttanut Beethovenin kasvojen syvä surumielisyys. Beethoven oli ottanut hänet vastaan ystävällisesti, mutta tyypillisen tylyyn tapansa aloitti keskustelun kehumalla Sevillan parturia ja sanomalla hänelle suoraan, että hänen pitäisi pysyä opera buffassa eikä yrittää säveltää mitään tätä vakavampaa! Tällaista ei parantanut se, että Beethoven ilmoitti vakavan oopperan olevan italialaisen luonnon vastaista, ja että italialaiset eivät pystyneet käsittelemään todella draamattisia tilanteita. "Kuinka sellainen voisi mitenkään olla mahdollista Italiassa?" Tämän yksinpuhelun jälkeen Rossini sanoi säveltämisen olevan hänelle helppoa ja luonnollista – vaatimaton ja totuudenmukainen väite – ja tunnusti, että oli oppinut vähäiset musiikilliset taitonsa tutkimalla saksalaisten mestarien partituureja. Näistä hän mainitsi *Luomisen*, *Figaron* ja *Taikahuilun*. Hän olisi voinut vielä lisätä niihin *Vuodenajat* ja Beethovenin kahdeksannen sinfonian allegretto-osan. Nämä molemmat ovat selvästi vaikuttaneet hänen tuotantoonsa. Kun Rossini pahoitteli Wagnerille sitä, ettei hänellä ollut ollut mahdollisuutta opiskella saksalaista tyyliä kattavammin, Wagner sanoi arvostavansa suuresti sitä, mitä Rossini oli saanut ai-

kaan. Hän mainitsi kohtauksia oopperoista *Mooses Egyptissä* ja *Wilhelm Tell* sekä Quando Corpus -osan *Stabat Materista* esimerkkinä sävellyksistä, joita ei olisi itse pystynyt tekemään paremmin. Rossini myönsi niiden olevan uransa kohokohtia.

Kun Rossini ilmaisi suuren ihailunsa *Bachia* kohtaan, Wagner totesi, että *Mendelssohn* teki Bachin passiot tunnetuiksi Saksassa. Rossini muisteli, kuinka hän oli kerran Frankfurtissa pyytänyt Mendelssohnia soittamaan *Bachia*, *Bachia* ja vielä lisää *Bachia*. Silloin Mendelssohn alkoi epäillä, teikö Rossini vain pilaa hänestä osoittamalla näin suurta kiinnostusta tätä perus-saksalais-ta mestaria kohtaan, joka oli joka suhteessa hänen oma vastakohtansa.

Tähän asti Rossini oli se, joka pääasiassa puhui ja nuorempi Wagner se, joka kuunteli. Wagnerin tilaisuus tuli, kun Rossini kohteliaasti kysyi hänen teoksistaan ja ideoistaan. Wagner kertoi *Tannhäuserin* ranskalaisen käännöksen aiheuttamista ongelmista. Rossini ehdotti, että Wagner säveltäisi oopperan ranskankieliseen librettoon, mutta Wagner ei hyväksynyt tätä ajatusta. Seuraavaksi Wagner kertoi halustaan päästä eroon oopperan kuluneista muodoista, kuten virtuoosiarioista. Vaikka Rossini oli tällaisten musiikillisten muotojen ruumiillistuma, hän myönsi, että grand operan ensemble-kohtaukset olivat järjettämiä. Kun kaikki laulajat kokoontuvat riviin näyttämölle, hänelle tulevat aina mieleen katulaulajat, jotka yrittävät laulullaan ansaita muutaman kolikon. "Mutta sitä yleisö haluaa", hän sanoi. "Tällaisia myönnytyksiä on tehtävä, ellei halua saada päälleen mätää tomaatteja." Laulajien oikuttelusta molemmat olivat samaa mieltä. Rossini sanoi nauraen, että juuri laulajien oikut olivat saaneet hänet kaljuuntumaan. Rossini myönsi kuitenkin, että silloin on turha valittaa alalla vallitsevista traditiosta, kun esitetään traditioihin perus-

tuvaa draamaa. Tähän Wagner vastasi, että vaikka väistämättä on olemassa vallitsevia tapoja, tulee välttää ylilyönnejä, jotka johtavat järjettömyyksiin. Omaksuttavien käytäntöjen tulee olla taiteellisia ja niitä pitää voida tarpeen mukaan tarkistaa.

Wagner torjui syytökset, joiden mukaan hän inhosi edeltäjiään. Hän totesi, etteivät hänen ajatuksensa oopperan muodon kehittämistä tarkoittaneet sitä, että aiempien säveltäjien musiikissa olisi hänen mielestään ollut mitään vikaa. Hän jatkoi, että hänen mielestään musiikkidraamassa musiikin ja tekstin pitäisi olla yhtenäisiä, saman idean kaksi puolta. Tähän Rossini totesi, että silloin säveltäjän pitäisi itse kirjoittaa teostensa libretot. Häneltä itseltään se ei onnistuisi, mutta Wagnerin kohdalla tilanne oli toinen. Wagner sanoikin olevansa sitä mieltä, että säveltäjien olisi syytä opiskella kirjallisuutta yhtä tarkkaan kuin kontrapunktia. Olihan monia tapauksia, joissa säveltäjä oli osoittanut suurempaa kiinnostusta teksteihin kuin hänen libretistinsä. Esimerkkinä hän mainitsi *Wilhelm Tellin* salaliittokohtauksen. Tässä Rossini totesi Wagnerin olevan oikeassa, sillä kyseisen kohtauksen tekstiä oli muutettu suuresti, jotta siitä olisi tullut hänen toiveidensa mukainen.

Wagnerin uudistusajatuksia Rossini piti niin suurina, ettei uskonut laulajien tai yleisön hyväksyvän niitä. Hän myös pelkäsi niiden olevan kuolemaksi melodialle. Wagner vastasi, ettei halunnut tehdä uudistuksiaan melodian kustannuksella, jota piti musiikin kauneimpana kukkana, jota ilman musiikkia ei voisi edes kuvitella. Hän halusi vain, että melodia olisi vapaata ja taipuisi aina kunkin tilanteen mukaan. Jälleen hän keksi taitavasti sopivan esimerkin Rossinin omasta tuotannosta. *Wilhelm Tellin* kolmannen näytöksen finaaliin Rossini itse oli säveltänyt "sois immobile" -kohdan melodian Wagnerin juuri toivomalla tavalla: vapaa laulumelodia korostaa jokaista sanaa ja saa kiihkeästi hengittä-

vien sellojen avulla aikaan runollisen ilmaisen korkeimman huipentuman." Tätä Rossini kommentoi nokkelasti: "Olen siis tietämättäni säveltänyt 'tulevaisuuden musiikkia'" Wagner vastasi heti: Te, maestro, olette säveltänyt kaikkien aikojen musiikkia. Se on vielä parempi asia." Wagner selitti vielä tarkemmin ideoitaan, erityisesti sitä, millaisissa tilanteissa voisi antaa usean äänen kuulua yhtä aikaa esimerkiksi duettona tai kuorona. Tämän unohtumattoman keskustelun lopuksi Rossini vielä sanoi Wagnerin ajatusten olevan erittäin kiinnostavia. Itseään hän piti itseään jo liian vanhana etsimään uusia ulottuvuuksia, mutta oli sitä mieltä, että nuorten säveltäjien kannattaisi ilman muuta miettiä niitä tarkkaan. "Kaikista taiteenlajeista musiikki on perusluonteestaan johtuen kaikkein taipuvaisin muutoksiin, eikä niitä voida rajoittaa. Kuka olisi voinut ennustaa, että Mozartin jälkeen tulee **Beethoven** tai **Gluckin** jälkeen Weber. Ja miksi näiden jälkeen kehityksen pitäisi loppua?"

Paluumatkalla Wagner totesi

Michottelle, ettei hän ollut osannut odottaa, että Rossini olisi näin vaatimaton ja vilpítőn. Hän oli ollut ilahtunut siitä, että vaikka hänen oli ollut näin lyhyessä ajassa ja vieraalla kielellä vaikea selittää ideoitaan, Rossini oli nopeasti ymmärtänyt ne. Hän lisäsi vielä, että hän ihaili Rossinin neroutta, melodikon lahjoja ja draamallista vaistoa. "Mitä hän olisikaan saanut aikaan, jos olisi saanut kunnollisen musiikillisen koulutuksen. Ennen kaikkea, jos hän olisi ollut vähemmän italialainen ja skeptinen ja ymmärtänyt taiteensa pyhyden... Minun täytyy todeta, että kaikista Pariisissa tapaamistani muusikoista Rossini on ainoa, joka on todella suuri."

Wagner ei enää koskaan tavannut Rossinia. Kun tämä kuoli kahdeksan vuotta myöhemmin, hän kirjoitti lyhyen muistokirjoituksen, joka ilmestyi Augsburgin *Allgemeine Zeitung*issa 17.12.1868. Se on myöhemmin julkaistu myös Wagnerin kootuissa teoksissa. Siinä hän kertoo lyhyesti vierailustaan Rossinin luona ja sen aikaansaamista ajatuksista sekä juoruista, jota riidanhaastajat levittivät hänen ja Rossinin oletetuista huonoista väleistä. Edmond Michotte puolestaan on kertonut Wagnerin vierailun Rossiniin tekemästä vaikutuksesta. Pian vierailun jälkeen hän kuuli Rossinin sanovan kiihkeälle antiwagneriaanille *Azedolle*: "Minun on todettava, että Wagnerilla on valtavia henkisiä kykyjä. Hänen koko olemuksensa, erityisesti hänen leukansa, kertoo rautaisesta tahdosta. On hienoa, että ihmisellä on todellista tahdot. Jos hänellä todella on sitä niin paljon kuin uskon, hänestä kuullaan vielä."

Käännös: Robert Storm

Toisen näytöksen loppukohtaus Rossinin oopperasta *Wilhelm Tell*.